

**SECTORCOMITE X – ONDERWIJS (Vlaamse Gemeenschap)
COMITE VOOR DE PROVINCIALE EN PLAATSELIJKE OVERHEIDSDIENSTEN – Afdeling 2 –
Onderafdeling "Vlaamse Gemeenschap".
OVERKOEPELEND ONDERHANDELINGSCOMITE VRIJ GESUBSIDIEERD ONDERWIJS**

Brussel, 13/10/2023

**PROTOCOL NR. 244 HOUDENDE DE CONCLUSIES VAN DE ONDERHANDELINGEN DIE
GEVOERD WERDEN IN DE GEMEENSCHAPPELIJKE VERGADERING VAN:**

- **SECTORCOMITE X – ONDERWIJS (Vlaamse Gemeenschap);**
- **COMITE VOOR DE PROVINCIALE EN PLAATSELIJKE OVERHEIDSDIENSTEN – Afdeling
2 – Onderafdeling "Vlaamse Gemeenschap";**
- **OVERKOEPELEND ONDERHANDELINGSCOMITE VRIJ GESUBSIDIEERD ONDERWIJS;**

OP 03/10/2023

over

het **Voorontwerp van besluit van de Vlaamse Regering over de organisatie van de
Vlaamse toetsen**

De afvaardiging van de overheid, samengesteld uit:

1. dhr. Jan JAMBON, Minister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Buitenlandse Zaken, Cultuur, ICT en Facilitair Management, voorzitter SectX-C2
2. dhr. Ben WEYTS, Viceminister president van de Vlaamse regering en Vlaams minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand, voorzitter OOC
3. mevr. Hilde CREVITS, Viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin – lid;
4. dhr. Bart SOMERS, Viceminister-president van de Vlaamse regering en Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen – lid,
5. dhr. Matthias DIEPENDAELE, Vlaams minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed, lid

de afvaardiging van het GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap en van de representatieve verenigingen van de inrichtende machten, te weten:

- **het GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap**, vertegenwoordigd door:

Dhr. Geert SPIESSENS, afdelingshoofd beleid en belangenbehartiging

- **het Provinciaal Onderwijs Vlaanderen**, vertegenwoordigd door:

Dhr. Koen BOUVE, pedagogisch begeleider

hebben een akkoord bereikt over het hierbij gevoegde **Voorontwerp van besluit van de Vlaamse Regering over de organisatie van de Vlaamse toetsen**

Het GO! geeft een protocol van akkoord m.b.t. het ontwerp van besluit over de organisatie van de Vlaamse toetsen. Het GO! hecht veel belang aan een kwaliteitsvolle uitrol van de Vlaamse toetsen en is dan ook tevreden dat organisatorische zaken die nodig zijn voor het goede verloop van de Vlaamse toetsen en voor de uitoefening van het recht op inzage, worden geregeld in dit besluit.

Vanuit de wens om de uitrol van de toetsen zo sterk en haalbaar mogelijk te maken vraagt het GO! om de volgende kwesties juridisch sluitend te maken (1) de deelname aan de leerlingenvragenlijst, en (2) het al dan niet van toepassing zijn van het kopierecht. Daarnaast vraagt het GO! om de leerlingenvragenlijsten op te stellen met een zo groot mogelijke bruikbaarheid en maximaal gericht op de contextualisering van de resultaten.

Provinciaal Onderwijs Vlaanderen geeft een protocol van akkoord. Provinciaal Onderwijs Vlaanderen heeft vertrouwen in de overheid wat het onderzoek naar het wettelijk kader rond de leerlingenvragenlijsten betreft.

In het kader van de inhoud en de vragen in functie van beter begrip van de toetsresultaten vraagt POV om de taalachtergrond inhoudelijk mee te nemen in de bevraging van de leerlingen én om leerlingen de mogelijkheid te bieden de hulpmiddelen te gebruiken die ze ook in klasverband mogen gebruiken.

Het Katholiek Onderwijs Vlaanderen, vertegenwoordigd door:

Dhr. Chris SMITS, secretaris-generaal Katholiek Onderwijs Vlaanderen
Dhr. Stefaan SAMAEY, directeur dienst personeel;

het Overleg Kleine Onderwijsverstrekkers (FOPEM, IPCO, Steiner-federatie, VOOP),
vertegenwoordigd door:

Dhr. Paul BUYCK, coördinator OKO;

het Onderwijssecretariaat voor Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap,
vertegenwoordigd door:

Dhr. Bruno SAGAERT, directeur Koepelwerking;

de Algemene Centrale der Openbare Diensten, vertegenwoordigd door:

Mevr. Nancy LIBERT, algemeen secretaris ACOD-onderwijs
Dhr. Jean-Luc BARBERY, adjunct-algemeen secretaris ACOD-onderwijs;

de Federatie van de Christelijke Syndicaten der Openbare Diensten, vertegenwoordigd
door:

Dhr. Paul WILLEKENS, nationaal secretaris COC
Mevr. Hilde LAVRYSEN, adjunct-algemeen secretaris COV
Mevr. Marianne COOPMAN, algemeen secretaris COV;

het Vrij Syndicaat voor het Openbaar Ambt, vertegenwoordigd door:

Dhr. Pascal CLAESSENS, secretaris-onderhandelaar VSOA-onderwijs

gaan niet akkoord met het hierbij gevoegde **Voorontwerp van besluit van de Vlaamse Regering over de organisatie van de Vlaamse toetsen**

Katholiek Onderwijs Vlaanderen onderschrijft een protocol van niet akkoord bij het besluit van de Vlaamse Regering over de organisatie van de Vlaamse toetsen.

Katholiek Onderwijs Vlaanderen kan niet akkoord gaan met artikel 7 van het besluit dat de items van de leerlingenvragenlijst vastlegt.

Katholiek Onderwijs Vlaanderen neemt in het kader van de leerlingenvragenlijst het volgende principiële standpunt in: De afname van de leerlingenvragenlijst dient wetenschappelijk onderbouwd te zijn in relatie tot het realiseren van gecontextualiseerde feedback en in regel te zijn met de GDPR-wetgeving. Dit betekent voor Katholiek Onderwijs Vlaanderen dat, voor die items die niet strikt noodzakelijk zijn voor de gecontextualiseerde feedback (zoals bijvoorbeeld motivatie van de leerling, onderwijsverwachtingen van de leerling), zowel de schoolleider als de ouders/leerling hun actieve toestemming moeten geven. Deze actieve consent van schoolleider en ouders/leerling vinden we niet terug in het ontwerp van besluit.

Katholiek Onderwijs Vlaanderen formuleert de volgende bedenking bij artikel 5 over het recht op inzage: Het lijkt ons sterk verzwarend dat leerlingen en/of ouders zich naar Brussel moeten begeven om inzage te krijgen in de toetsen. Daarenboven blijkt de inzage beperkt tot het inkijken van de toetsen en is er geen mogelijkheid in het besluit ingeschreven om een kopie van de toets op te vragen, alhoewel de resultaten eventueel deel kunnen uitmaken van een eindbeoordeling door de school. Dit lijkt ons dan ook in strijd met de openbaarheid van bestuur. We verwijzen hierbij naar artikel II.31 van het Bestuursdecreet: *“De overheidsinstanties, vermeld in artikel II.28, § 1, zijn verplicht aan iedereen die erom verzoekt, de gewenste bestuursdocumenten openbaar te maken door er inzage in te verlenen of er een afschrift van te overhandigen, of er uitleg over te verschaffen.”*

Het Overleg Kleine Onderwijsverstrekkers was nooit vragende partij voor de ontwikkeling en de implementatie van Vlaamse toetsen. We hebben steeds vele vragen en meerdere fundamentele bedenkingen geuit.

We gaven ook aan dat een uitrol erg complex en ingrijpend zou zijn. Dat spreekt geenszins uit dit bijzonder kort BVR over de organisatie van de Vlaamse toetsen, waarvan nochtans elke maatregel ingrijpt tot op het niveau van de klas en de school.

OKO heeft heel wat opmerkingen bij de wijze waarop deze verplichte toetsen georganiseerd worden en gaat niet akkoord met het besluit van de Vlaamse Regering.

Voor die verplichte toetsen moet de school twee personeelsleden vrijstellen, die respectievelijk optreden als toetscoördinator en toetsassistent. Voor die nieuwe taken worden geen bijkomende middelen voorzien, maar er wordt een grote verantwoordelijkheid aan gekoppeld namelijk een zo gestandaardiseerd mogelijke afname die de validiteit en de betrouwbaarheid van de resultaten moet garanderen.

Voor de leerlingen van het vierde leerjaar basisonderwijs wordt geen mogelijkheid geboden de toets op papier af te leggen, terwijl OKO vindt dat daar vanuit het perspectief van sommige bijzondere pedagogische opvattingen ruimte moet voor voorzien worden. De louter digitale afname van de toetsen is namelijk op meerdere vlakken problematisch: enerzijds worden enkel die eindtermen getoetst die in een digitale setting getoetst kunnen worden én anderzijds meten de toetsen ook digitale vaardigheden die de te meten vaardigheden en kennisinhouden van Nederlands en wiskunde kunnen maskeren. Verder vraagt OKO dat leerlingen in deze verplichte setting over alle hulpmiddelen kunnen beschikken die ze op school hebben mogen gebruiken tijdens de lessen en de reguliere toetsen op school.

De invoering van deze toetsen blijkt daarnaast een antwoord te moeten bieden op meerdere andere beleidsdoelstellingen qua wetenschappelijk onderzoek. Wij menen dat hoe meer verwachtingen er geformuleerd worden, hoe groter ook de ongewilde impact van deze fundamentele hervorming op het onderwijs zal zijn. In artikel 7.3° worden de categorieën voor

een leerlingenvragenlijst opgesomd waarvan men zich kan afvragen of de items die daarin aan bod komen de meest relevante zijn met het oog op het bereiken van de doelen van het decreet Vlaamse toetsen, namelijk het versterken en het monitoren van de onderwijskwaliteit. Gevaar bij breed wetenschappelijk onderzoek in het kader van verplichte gestandaardiseerde toetsen is dat op basis van de verklarende variantie men vanuit onderzoek de aannames als evident en normatief gaat beschouwen ten bate van de onderwijskwaliteit van alle pedagogische projecten en dat die dus als algemene norm gaan dienen voor de school- en klaspraktijk in Vlaanderen.

OVSG geeft een protocol van niet akkoord bij het ontwerp van Besluit van de Vlaamse Regering over de organisatie van de Vlaamse toetsen

Het voorliggend besluit geeft uitvoering aan het decreet over de Vlaamse toetsen in het onderwijs. In dit besluit wordt zowel de organisatie van de Vlaamse toetsen, het inzagerecht en de inzameling van bijkomende leerlingengegevens en de verwerking ervan geregeld.

De decreetgever heeft de Vlaamse toetsen ingevoerd met als doelstellingen de kwaliteit van het onderwijs te monitoren enerzijds en te versterken anderzijds. Die doelstellingen kunnen naar verluidt behaald worden door het bereiken van de eindtermen en het meten van de leerwinst op het niveau van de leerling, het niveau van de leerlingengroep en van de school, en op het Vlaamse niveau.

Daartoe worden Vlaamse toetsen ontwikkeld door een universitair steunpunt. De toetsen omvatten in het basisonderwijs een selectie van eindtermen in welbepaalde leergebieden – wiskunde en Nederlands – en in het secundair onderwijs een selectie van eindtermen op basis van bepaalde sleutelcompetenties.

De Vlaamse toetsen zijn verplicht voor alle leerlingen, met uitzondering van leerlingen met een individueel aangepast curriculum (IAC) en in het basisonderwijs anderstalige nieuwkomers (AN).

De Vlaamse toetsen worden op verschillende niveaus gebruikt: op Vlaams niveau vormen de resultaten de bron van informatie over de onderwijskwaliteit en een element van kwaliteitszorg op systeemniveau, op schoolniveau worden de resultaten gebruikt als element van interne kwaliteitszorg door de pedagogische begeleidingdienst en de onderwijsinspectie. Op leerlingengroepniveau moeten ze gebruikt worden als één van de elementen voor reflectie over het pedagogisch-didactisch handelen in het schoolteam. Ten slotte mogen de Vlaamse toetsen ook nog gebruikt worden bij de evaluatie van de individuele leerling. De doelstelling van de informatiegaring op basis van deze toetsen is dus ruim.

De overheid bepaalt de momenten van toetsafname, de toetsen zelf zullen digitaal georganiseerd worden. Voor OVSG bevat de tekst van het voorliggend besluit nog onduidelijkheden die moeten worden uitgeklaard.

Artikel 1:

Het ogenblik waarop scholen zekerheid krijgen is te laat, uiterlijk op 30 april van het voorafgaande schooljaar krijgen ze uitsluitel over het toetsmoment, dat al naar gelang in de maand april of mei gehouden wordt. De leerjaren waarin de toetsen worden afgenomen zijn typische leerjaren voor schooluitstappen, bos- en zeeklassen, ... en de extra muros activiteiten worden langer in vooruit gepland dan 1 schooljaar. OVSG vraagt daarom om de mededeling van het toetsmoment gevoelig vroeger te plaatsen conform de schoolvakantiekalender die meerdere jaren op voorhand gepland wordt.

Hetzelfde geldt voor het inhaalmoment, voor scholen moeten de twee tijdstippen voldoende op voorhand gekend zijn.

Verder moet het toetsmoment zodanig gelegd worden dat alle scholen kunnen deelnemen zonder hun gewoonlijke schooluren te moeten wijzigen. Uit de try-outs is gebleken dat de toetsafname startte voordat in sommige scholen de schooldag gewoonlijk start. Voor een aantal leerlingen, met name de leerlingen die aangewezen zijn op openbaar vervoer, is het startuur dan onmogelijk om te respecteren. Op die manier verliezen ze tijd voor de toets wat hun resultaten zal beïnvloeden.

Artikel 2:

Overeenkomstig dit artikel moet de school minstens één personeelslid als toetscoördinator aanduiden, die verantwoordelijk is voor de coördinatie en praktische organisatie van de toetsen op school en één toetsassistent om toezicht te houden bij de toetsafname. Bij de invoering van het decreet werd de problematiek van de praktische organisatie van de Vlaamse toetsen buiten beschouwing gelaten, maar nu blijkt toch dat er in dit artikel twee nieuwe functies worden gecreëerd. Hoewel het volgens de nota van de Vlaamse Regering niet gaat om bijkomend werk, is het niet uitgemaakt dat die functies en erbij horende taken niet boven op de gewoonlijke opdracht komen. Hoe zal de toetsassistentie tijdens de toetsafname verlopen? Zal dit één assistent voor meerdere klassen zijn of per klas een toetsassistent? Het lijkt theoretisch inderdaad mogelijk dat de leerkracht in de klas waarvan de toets wordt afgenomen de rol van toetsassistent op zich neemt, maar dat gaat voorbij aan de schoolse realiteit, vermits er én een toetscoördinator én een toetsassistent moet zijn. Daarnaast stelt zich de vraag welke invulling die functie van toetsassistent krijgt. Beperkt die zich tot toezicht in de klassen tijdens het toetsmoment, dan kan dat nog zonder voorafgaande bijkomende professionalisering. Het lijkt echter moeilijk om een toets te gaan assisteren waarvan de school geen eigenaar is en die de toetsassistent ook niet op voorhand kent.

De toetscoördinator is verantwoordelijk voor de organisatie van de toetsen op school: dit is een vage taakomschrijving en verantwoordelijkheid. Dit komt neer op de creatie van planlast. De Vlaamse Regering moet duidelijk rollen en verantwoordelijkheden uitklaren en middelen stellen tegenover van wet er gevraagd wordt aan scholen en personeel.

Artikel 3:

Infrastructuur

De toets wordt digitaal afgenomen, per computer. Dat veronderstelt een behoorlijke infrastructuur van computers enerzijds en deugdelijke netwerkinstallaties anderzijds, zeker wanneer een groep leerlingen tegelijk een dergelijke toets moeten afleggen.

De middelen uit digisprong helpen dan ook maar in beperkte mate: enkel voor leerlingen uit het 5de en het 6de leerjaar werden gelden toegekend voor de aankoop van laptops, niet voor leerlingen uit het 4de leerjaar. Stellen dat scholen wel toekomen met die middelen miskent ook hier de realiteit op school. Sommige scholen werken met de middelen van digisprong met een leasing, in andere scholen zijn de laptops eigendom van de leerling. Tijdens de besprekingen van voorliggende tekst suggereerde de overheid dat de leerlingen van het 4de leerjaar desgevallend de laptops van leerlingen van het 5de leerjaar moeten gebruiken. Ook hier is er een verschil tussen realiteit en theorie, want dat veronderstelt dat er evenveel of meer leerlingen in het 5de leerjaar zijn dan in het 4de, dat de leerlingen van het 5de hun computer willen uitlenen, dat geen enkele leerling zijn computer vergeet en dat de computers ook nog eens allemaal onberispelijk werken. De vraag is hoe de Vlaamse Regering het praktisch wil mogelijk maken hoe de leerlingen van het 4de leerjaar de toets aan de computer zullen afleggen.

De middelen uit digisprong zijn niet recurrent zodat zich binnen enkele jaren het probleem stelt van laptops die verouderd zijn en waarop eventueel de digitale toets niet meer kan worden afgenomen.

De extra kost die de Vlaamse toetsen teweegbrengen kunnen niet op scholen afgewenteld worden, in de begroting moeten op recurrente basis de nodige middelen worden opgenomen.

Een nieuwe toetsomgeving

Leerlingen van het 4de leerjaar beschikken niet standaard over een eigen laptop en nog minder over de vaardigheden en gewoonte om met een computer te werken. Het is niet realistisch om te veronderstellen dat kinderen op die leeftijd de gewoonte hebben om binnen een toets-setting te werken met commando's, muis, touchpad, ...

Digitaal lezen is anders dan lezen van een blad, hier worden vaardigheden verwacht die meer zijn dan wat er gevraagd kan worden van het niveau van het 4de leerjaar. Werd er rekening gehouden dat onderzoek aantoonde dat leerlingen die dezelfde toets begrijpend lezen digitaal afleggen anders scoren dan op papier? De vraag is of er werd nagedacht over wat dit betekent aan competenties. Kinderen in het 4de leerjaar hebben nog geen toets afgelegd op computer, zeker niet voor de leergebieden Nederlands en Wiskunde, de leerlingen uit het 4de leerjaar hebben die handeling niet. De nieuwe minimumdoelen moeten nog geschreven worden, ze zullen pas opgeleverd worden in juni 2024 waarna een gedoogperiode van 3 jaar volgt. Pas in 2028 zijn ze definitief. Digitale competenties kunnen dan ingeschreven worden, maar op dit ogenblik niet van toepassing. Toch wil de Vlaamse Regering vasthouden aan een digitale toets in het 4de leerjaar, terwijl minimumdoelen bereikt moeten worden op het einde van het basisonderwijs.

OVSG stelt zich de vraag of er onderzoek gedaan werd naar resultaten van dezelfde toets afgelegd op papier of digitaal. Voor de leerlingen van het 4de leerjaar moet rekening gehouden worden met 1 dag een computer gebruiken, 1 dag de computer delen, waarvoor oefening nodig is. Voor kinderen van het 4de leerjaar is dat niet mogelijk.

Uit de nota aan de Vlaamse Regering blijkt dat het zal gaan om adaptieve toetsen, wat de reden is waarom de toetsen niet op papier voorzien kunnen worden. De adaptiviteit voorziet een moeilijkheidsgraad, gebaseerd op de antwoorden van de leerling naarmate die door de toets vordert. Er wordt niet gepreciseerd of het mogelijk is voor de leerling om naar een oorspronkelijke vraag te keren of om terug te keren naar eerdere antwoorden, nochtans noodzakelijk bij kinderen van 10 – 11 jaar waar de aandacht spanne en de reactiviteit situationeel is. Dat soort grillig patroon van kinderen kan niet door een computer worden ingeschat.

Welke hulpmiddelen de leerlingen mogen gebruiken, is evenmin gepreciseerd. Nochtans vergt het gebruik van digitale hulpmiddelen eveneens op voorhand ingeoeffende vaardigheden, zeker voor leerlingen van het 4de leerjaar.

Artikel 4:

Dit artikel preciseerd dat leerlingen die afwezig zijn, vanaf het schooljaar 2025-2026 een tweede kans krijgen om de toets af te leggen. Het wekt verwondering waarom enerzijds de toetsen vanaf volgend schooljaar verplicht worden, maar anderzijds het recht om te mogen inhalen bij afwezigheid pas het daaropvolgende schooljaar wordt ingevoerd. Dit lijkt erop dat de overheid niet klaar is met een tweede reeks vragen. Niet enkel voor de inhaalmomenten, maar voor de hele toets en de manier waarop die nu ingevoerd wordt, zou men kunnen afleiden dat de overheid inderhaast te werk gaat. Zou het niet beter zijn om schooljaar 2024-2025 als een try-out te beschouwen, er de nodige lessen uit te trekken en behoorlijk van start gaan in schooljaar 2025-2026?

Men zou tevens kunnen stellen dat als de doelstelling zuiver gehouden wordt – monitoren en versterken van kwaliteit – dan wordt dit een toets op systeemniveau. Eigenlijk zou een individuele leerling de toets dan niet moeten inhalen.

Artikel 5:

Aanvraag tot inzage

In zeer summiere bewoordingen wordt het inzagerecht voor de leerling en de ouders geregeld, waarbij een aantal zaken duidelijker moeten. Zo is er een “elektronische toetsinzage”, maar is niet geregeld hoe de aanvraag voor die “elektronische toetsinzage” gedaan kan worden. Er wordt enkel vermeldt dat leerlingen of ouders “elektronische toetsinzage” aanvragen bij “de bevoegde dienst van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming”.

Dit inzagerecht schrijft zich in de openbaarheid van bestuur in. Vermits openbaarheid een grondwettelijk recht is, moet de overheid die over de bestuursdocumenten beschikt, duidelijk aangeven waar dit recht voor de rechtsonderhorige kan worden uitgeoefend. De vermelding “*de bevoegde dienst*” voldoet niet, want te vaag en te onnauwkeurig gepreciseerd. Dit is des te belangrijker omdat het inzagerecht in tijd begrensd is. De aanvraag voor inzagemoment moet gedaan worden vanaf *de eerste maandag van de laatste volledige week van juni en uiterlijk op 1 september van het kalenderjaar van de toetsafname* (artikel 5, 1°, BVR).

Een grondrecht moet gemakkelijk worden uitgeoefend, en de overheid moet er dus rekening mee houden dat niet elke leerling of ouder beschikt over digitale middelen om de aanvraag tot inzage te kunnen doen. Daarnaast is er de vraag waarom de aanvraag tot inzage niet reeds gedaan kan worden vanaf de toetsafname. Wat zal er gebeuren met aanvragen die voor het bepaalde moment gedaan werden? Wat is het lot van aanvragen die niet elektronisch maar via papieren drager werden gedaan?

Plaats van inkijken

Nadat een aanvraag tot inzage werd gedaan, mogen leerlingen en of ouders de toets komen inkijken bij de bevoegde dienst van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, uiterlijk op 15 september van het kalenderjaar van de toetsafname. De inzage van een bestuursdocument moet laagdrempelig kunnen, hetgeen hier geenszins het geval is. Voor leerlingen en ouders uit Voeren, Oostende, Adinkerke, ... moet het even gemakkelijk zijn om de toets te kunnen inzien als een leerling uit Schaarbeek. De overheid scheidt hier een ongelijkheid en bouwt de onmogelijkheid in voor de rechtsonderhorige om voluit van zijn grondrecht gebruik te maken door zowel de afstand tot de plaats waar het recht kan worden uitgeoefend als ook de tijd (na 15 september kan het niet meer) zonder verdere motivering in te perken.

Het recht op openbaarheid kan enkel begrensd worden als dit toelaatbaar kan worden geacht binnen een democratische samenleving (Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens). In het licht van de jurisprudentie van het EVRM kan men aannemen dat een overheid niet al te veel mag ingrijpen in de vrijheden, maar dat ze eveneens op een positieve wijze de vrijheden moet stimuleren, onder meer door actief de mogelijksvoorwaarden ervan te creëren (Popelier, P., De openbaarheid van het overheidshandelen in de democratische rechtsstaat, *T.B.P.*, 1996, 709 en Geurra e.a. v Italy, ECRM 29 juni 1996). Een rechtsonderhorige, i.c. ouder en leerling, moet een gegarandeerde toegang krijgen tot informatie die hem aanbelangt, en door het openbaarheidsrecht te beperken tot 1 geografische plaats gaat de overheid hieraan voorbij. In het licht van de Vlaamse toetsen gaat het hier niet om informatie van algemene aard, noch om informatie van derde partijen, maar informatie die de overheid heeft over de eigen persoon, dan wel het eigen kind, kortom een document van persoonlijke aard.

Op zich is het beperken van de toegang tot documenten toegelaten, maar het volledig wegschrijven ervan niet. Binnen de contouren van art. 32 Gw kan de Vlaamse Regering een bijzonder belang vereisen. Uit de nota blijkt dat de Vlaamse overheid wil vermijden dat er

rankings ontstaan of dat vragen zullen circuleren, zeker nu er op dit ogenblik onvoldoende vragen ontwikkeld zijn. Vooreerst heeft de decreetgever aan het vermijden van rankings al voldaan door een geheimhoudingsplicht in te voeren voor diegene die informatie van de toetsen heeft, die strafrechtelijk beteugeld wordt. Verder mag een praktisch argument nooit dienen om een grondwettelijk recht van openbaarheid onderuit te halen. Een uitzonderingsgrond op het recht van openbaarheid moet steeds verantwoord zijn en moet beperkend worden geïnterpreteerd. Het kan niet zijn dat uit angst dat de geheimhoudingsverplichting niet wordt nagekomen, het openbaarheidsrecht in feite en in rechte wordt afgeschaft.

Inzagerecht op school- of leerlingenniveau

Volgens het decreet is het toegelaten dat een school de resultaten van een toets op individueel niveau gebruikt bij de evaluatie van de leerling. Een evaluatie die leidt tot een eindbeslissing moet steeds deugdelijk gemotiveerd zijn en ouders en leerling hebben het recht om die motivatie te kennen. De vraag die zich hier stelt is wat het karakter zal zijn van de toets, eenmaal die gebruikt wordt op leerlingenniveau. Van zodra een delibererende klassenraad de resultaten van de toets gebruikt, kan worden aangenomen dat dit een bestuursdocument wordt van de school. De school en het schoolbestuur zijn onderworpen aan de gewone regels van openbaarheid van bestuur. Het is evenwel onduidelijk hoe aan de verplichtingen kan voldaan worden omdat de scholen zelf geen toegang zullen hebben tot de toets of de vragen en onderworpen zijn aan een strafrechtelijk geregelde geheimhoudingsverplichting.

Artikel 6:

In dit artikel wordt de kostenloosheid van zowel de toets als de inzage bepaald.

Het inzagerecht mag niet anders dan gratis zijn vermits het gaat om een grondrecht. Echter, zoals aangehaald bij artikel 5 is het inzagerecht in de feiten voor ouders en leerlingen die van verder gelegen gebied komen, geenszins gratis. Die ongelijkheid moet worden opgeheven.

Openbaarheid van bestuur bevat twee luiken: enerzijds het recht op inzage, anderzijds het recht op kopie tegen kostprijs. Dat de inzage gratis is, zou zelfs niet moeten worden ingeschreven in een BVR. Elke inzage is per definitie gratis, maar voor een afschrift heeft een overheid altijd de keuze tussen kostenloosheid dan wel de beschikbaarstelling aan kostprijs.

Door uitdrukkelijk te vermelden in het BVR dat de inzage gratis is, lijkt het recht op kopie weggeschreven. Dit vormt een inbreuk op het openbaarheidsrecht.

Artikel 7:

In dit artikel bepaalt de Vlaamse Regering wat ze naast de toets bijkomend zal vragen. Het gaat over een reeks vragen die ingrijpen in de persoonlijke levenssfeer. De gegevens zullen volgens het decreet zonder eindtermijn worden bewaard voor wetenschappelijk onderzoek. Er wordt niet verder uitgeklaard wat het doel van dat wetenschappelijk onderzoek zal zijn, een link met de huidige decretale doelstellingen van het decreet is op dit ogenblik niet gedefinieerd en dus onbestaande.

Aan wie worden de vragen gesteld?

Uit de toelichting van de Vlaamse Regering zullen de vragen gesteld worden aan de leerlingen. In de toelichting staat tevens dat de deelname aan de leerlingenvragenlijst vrijwillig is, ouders of leerlingen kunnen ervoor kiezen om de vragenlijst niet in te vullen.

Noch de toelichting, noch de tekst van het BVR zijn duidelijk: worden de vragenlijsten afgegeven aan de ouders of aan de leerlingen? De vragen zijn niet vrijblijvend van aard, er wordt gepeild naar onderwijsopvattingen, taalachtergrond en migratie-achtergrond, land van herkomst, thuissituatie van de leerling... of de leerling een eigen kamer heeft, ontbeten heeft, ... Voor OVSG zijn dit verregaande vragen die niet aan minderjarigen kunnen gesteld worden, zeker niet aan kinderen van de leeftijd 10 – 11 jaar, vooral omdat ze geen enkele toevoeging bieden aan de

doelstelling van de toetsen met name weten of minimumdoelen worden bereikt worden, net zoals de vragen over de school of de evaluatie van de leerkracht.

Is anonimiteit echt gegarandeerd?

Ook al worden deze vragen voor wetenschappelijk onderzoek gesteld, dan nog moet het duidelijk zijn dat ze op zodanige manier verwerkt worden dat geen enkele leerling erdoor kan worden geïdentificeerd. Het is maar zeer de vraag hoe dat in kleine klassen mogelijk zal zijn.

Privacy

Artikel 8 EVRM voorziet de basis voor het recht op privacy, inmenging is slechts toegelaten voor zover die nodig is. Artikel 8 EVRM heeft rechtstreekse werking in de Belgische rechtsorde.

De overheid verschafft zich aan de hand van deze vragen persoonsinformatie. Wanneer een overheid, ook al is dat voor wetenschappelijk onderzoek, persoonsgegevens wenst te verzamelen, moet ze aan verschillende voorwaarden voldoen vooraleer ze hiertoe kan overgaan.

De persoonsgegevens mogen alleen voor bepaalde doeleinden worden gebruikt. In de eerste plaats moet die doelbinding scherp gesteld worden. Gegevensverzameling voor wetenschappelijk onderzoek, zoals bepaald in het BVR is niet voldoende specifiek temeer daar de toetsen op Vlaams niveau, op schoolniveau, op leerlingengroepniveau en op niveau van de individuele leerling worden gebruikt.

Bij de verwerking van die antwoorden moeten ook de beginselen van proportionaliteit worden gerespecteerd. Hoe noodzakelijk is het opvragen van al deze gegevens? Heeft de overheid niet reeds andere gegevens –zoals de SES-kenmerken- om het doel van wetenschappelijk onderzoek te bereiken? Het antwoord naar de noodzakelijkheid is het antwoord op de vraag of deze gegevens mogen worden verzameld en als ze verzameld worden, hoe ze beveiligd moeten worden. Dat ligt niet voor in het BVR maar zal wellicht overgelaten worden aan het steunpunt dat de toetsen ontwikkeld en belast is met wetenschappelijk onderzoek. Het is niet duidelijk waar het beheer van de data terecht komt en wie er aansprakelijk is bij inbreuken. Het is aan te bevelen dit ook in het voorliggend BVR te regelen.

In de nota bij het BVR motiveert de Vlaamse Regering dat er een opt-out voorzien wordt bij de digitale toetsafname. In het licht van de privacyregels is een opt-out regeling niet mogelijk. De overheid moet van de opt-out uitgaan en moet ouders vragen of ze wensen in te gaan op bijkomende vragen. Als dit principe geldt voor particulieren, dan geldt het nog meer voor een overheid die ten opzichte van haar burgers gevoelige vragen stelt. Het BVR bepaalt niets ter zake, dit moet verduidelijkt worden.

Informatieverplichting

De verwerking van de persoonsgegevens vereist ook dat de verwerker diegene over wie gegevens verwerkt worden, geïnformeerd wordt. Die informatieverplichting vloeit voort uit het transparantiebeginsel. Degene over wie gegevens worden verwerkt moet in staat zijn de verwerking van zijn gegevens zelf te controleren. Niet enkel heeft een persoon recht op kennisneming van zijn gegevens en het recht om verbetering, met de invoering van GDPR ook recht op aanvulling, of verwijdering.

De wettelijk waarborgen voor de rechtsonderhorige ontbreken in dit BVR.

Toestemming

De toestemming bij informatiegaring al dan niet met het oog op wetenschappelijk onderzoek is onderworpen aan een aantal voorwaarden. Om te beginnen moet de toestemming op een duidelijke manier gegeven worden. Ook moet de toestemming gegeven worden nadat de betrokkene behoorlijk geïnformeerd is. De toestemming moet vrij gegeven, specifiek, geïnformeerd en ondubbelzinnig gegeven zijn. Ouders zullen dus een goede omschrijving moeten krijgen van het doel van de verwerking van de vragen die overeenkomstig dit artikel 7 worden

gesteld en de verwerkingsverantwoordelijke(n) zullen dan ook voldoende informatie aan hen moeten verstrekken over de beoogde verwerking opdat ouders een geïnformeerde keuze kan maken. Overeenkomstig GDPR moet de informatie in duidelijke en begrijpelijke taal. Bovendien kan de toestemming maar gegeven worden na een duidelijke handeling, uit stilte mag nooit toestemming worden afgeleid. Ook kan een ouder steeds op elk ogenblik zijn toestemming intrekken.

Al deze elementen ontbreken in het BVR, integendeel is het niet duidelijk of deze vragen aan de leerlingen gesteld zullen worden dan wel aan de ouders. De vraag is maar zeer hoe in klasverband leerlingen zullen durven niet de vragen te beantwoorden.

Besluit

Omwille van de hoger aangehaalde redenen vraagt OVSG om de toets volgend schooljaar als try-out te laten plaatsvinden opdat er voldoende onderbouwing is om alle kinderen op een correcte manier te laten deelnemen aan de toets. Deze toets is geen vrijblijvende toets, het resultaat heeft gevolgen voor scholen. Als de overheid een toets invoert waaraan bindende gevolgen hangen, moet die overheid daarvoor tijd, ruimte en middelen vrijmaken opdat die toets in de beste omstandigheden kan verlopen. Dat geldt niet enkel voor de praktische organisatie, maar ook voor de inhoud van de toets en de omgeving, digitaal of papier, waarin die wordt afgenomen. Voor OVSG is volgend schooljaar te snel. Te veel onduidelijkheden moeten nog worden uitgeklaard.

Verder stelt OVSG zich de vraag of het noodzakelijk is om naast de toets tevens vragen te stellen die ingrijpen in het privé-leven van de leerlingen en hun familie, vooral omdat er al grondige informatie bestaat over de leerlingen aan de hand van de SES-kenmerken.

Om die redenen kan OVSG geen akkoord geven bij de tekst van dit besluit.

ACOD Onderwijs geeft een protocol van niet akkoord voor het Besluit van de Vlaamse Regering over de organisatie van de Vlaamse toetsen.

In ons protocol op het decreet over de invoering van de Vlaamse toetsen hebben wij al onze principiële bezwaren gegeven die we in dit protocol niet gaan herhalen.

Artikelsgewijze bespreking

Artikel 2

ACOD Onderwijs stelt vast dat er 2 nieuwe functies in het onderwijs worden ingevoerd; de toetscoördinator en de toetsassistent. In het BVR kunnen wij over de inhoudelijke invulling van de taak van deze beide profielen niets terugvinden.

In de nota aan de Vlaamse Regering lezen we dat het voor de toetsassistent niet gaat om extra werktijd want dat het lesgeven op dat moment wordt vervangen door het toezicht bij de leerlingen die de toets afleggen.

ACOD onderwijs vraagt om deze zin op te nemen in het BVR zodanig dat het voor iedereen duidelijk is wat de taak is van een toetsassistent.

Wat de toetscoördinator betreft lezen we in de nota aan de Vlaamse Regering dat elke school of centrum autonoom beslist welke rol welk personeelslid krijgt bij de toetsafname.

ACOD Onderwijs vraagt uitdrukkelijk dat er in het bevoegd onderhandelingscomité afspraken worden gemaakt over het profiel en het aantal toetscoördinatoren. Wij vragen ook om te monitoren welke impact de Vlaamse Toetsen hebben op de werkdruk van het reeds overbevraagde personeel.

Artikel 3

De Vlaamse toetsen worden digitaal afgenomen.

ACOD Onderwijs vraagt zich af of de infrastructuur en het materiaal dat nodig is om deze toetsen naar behoren te kunnen afleggen aanwezig is in elke school. Er werden via de Digisprong niet-recurrente middelen voorzien voor de scholen maar wij stellen vast dat de digitale uitrol nog niet in alle scholen is gebeurd. In de Digisprong werden geen middelen voorzien voor de leerlingen van het 4de leerjaar die de toets wel digitaal zullen moeten maken. Wij vragen dan ook om een check-up te doen in alle scholen en ervoor te zorgen dat alle scholen op een volwaardige manier kunnen participeren aan deze toetsen.

Specifiek voor de leerlingen van het 4de leerjaar vragen wij ons af of naast het materiaal ook de nodige digitale kennis aanwezig is om zo'n toets te kunnen maken. Iedereen weet en beseft dat bijvoorbeeld digitaal lezen van een tekst heel verschillend is van een tekst lezen op papier. Bij nader onderzoek hebben wij niet kunnen vaststellen dat digitaal lezen een minimumdoel zou zijn die men moet bereiken op het einde van het 6de leerjaar, laat staan in het 4de leerjaar. Het kan best zijn dat een leerling sterk is in begrijpend lezen van een tekst op papier (wat hij gewoon is om in de klas te doen), maar niet van een digitale tekst wat hopelijk in het 4de leerjaar nog eerder uitzondering is dan regel. Wat gaan we hier dan eigenlijk toetsen?

Wat de adaptiviteit van de toetsen betreft hebben wij heel wat vragen. De Vlaamse toetsen hebben als doelstelling te meten in hoeverre de minimumdoelen zijn bereikt. Als leerlingen vragen zullen krijgen afhankelijk van hun niveau betekent dit dat je in de eerste plaats niet alle kinderen gelijke kansen geeft en in de tweede plaats betekent dit dat de doelstelling van de Vlaamse toetsen volledig wordt onderuit gehaald. ACOD Onderwijs vraagt dat alle leerlingen dezelfde vragen krijgen die refereren naar de minimumdoelen die men wil toetsen met de kanttekening dat er voor leerlingen van het lager onderwijs enkel minimumdoelen zijn die men moet behalen op het einde van het 6de leerjaar.

Artikel 4

ACOD Onderwijs vraagt uitdrukkelijk dat alle leerlingen met een geldig afwezigheidsattest tijdens de toetsafname een 2de kans krijgen om deze toets in te halen. Het is voor ons onbegrijpelijk dat de bevoegde school autonoom zou kunnen beslissen of een leerling al dan niet het recht heeft om deze toets alsnog af te leggen.

Artikel 5 en 6

De procedure voor de inzage van de Vlaamse toetsen. ACOD Onderwijs vraagt dat er naast de mogelijkheid voor de ouders om de toets van hun kind te komen inkijken in Brussel, op zijn minst een recht op kopie van deze toets zou zijn. Het antwoord dat er geen kopierecht zou kunnen zijn omdat de vragen nog een volgende keer in de Vlaamse toetsen zouden kunnen gebruikt worden slaat nergens op. Of hebben leerkrachten ook het recht om de toetsen aan de ouders niet te tonen omdat ze de vragen volgend schooljaar ook nog eens willen gebruiken?

Wij vragen ook met aandrang dat de verplaatsingskosten worden betaald van de ouders die ervoor kiezen om de toets van hun kind te willen bekijken en dat verplicht in Brussel moeten doen.

Wat met de leerkrachten? Hebben zij ook in het kader van kwaliteitszorg en remediëring recht om de toetsen van hun leerlingen in te kijken?

Artikel 7

ACOD verwerpt het opvragen van de gegevens van de leerlingenvragenlijst zoals nu voorzien in dit artikel. In de nota van de Vlaamse Regering lezen wij dat leerlingen en ouders vrijwillig kunnen kiezen om de leerlingenvragenlijst in te vullen. In het BVR kunnen wij hier niets over terugvinden en moet dit wat ons betreft op zijn minst in het BVR worden vermeld.

Bovendien stellen wij ons de vraag wat de relevantie is van volgende vragen?

- heb jij een eigen kamer?
- wat is de werksituatie van je ouders?
- heb jij boeken thuis?
- wat is de opvatting over je intelligentie en identificatie met de studierichting?
- migratieachtergrond?
- wat zijn de kenmerken van de lessen wiskunde en Nederlands?

Wat gaan we doen met de antwoorden en de vaststellingen uit deze bevraging? Hoe dragen die antwoorden bij aan het interpreteren van toetsresultaten?

Voorbeeld

Stel dat leerlingen met een eigen kamer significant beter scoren op wiskunde. Gaan we de ouders die de mogelijkheid niet hebben om elk kind een eigen kamer te geven dan een premie geven om te verbouwen of verplichten om te verhuizen naar een woning waar wel voldoende plaats is?

Of gaan we die ouders een schuldgevoel aanpraten en zeggen "eigen schuld dat jouw kind slecht scoort op wiskunde, je moet er maar voor zorgen dat hij een eigen kamer heeft"?

Als de leerlingenvragenlijst er toch komt moet hoe dan ook elke wijziging in deze leerlingenvragenlijst voorgelegd worden aan de stuurgroep die de werking van het Steunpunt Centrale Toetsen opvolgt.

Om even over te reflecteren... Bij wijze van anekdote hieronder de mogelijke antwoorden op deze vragen door de ogen van een 10 jarig kind.

Heb je een eigen kamer?

Bij mijn papa wel, bij mijn mama niet want daar zijn er nog veel andere kinderen dus wij moeten kijken wie er is en in welk bedje we kunnen slapen.

Werksituatie van de ouders?

Ik heb 1 mama en 3 papa's. Mijn mama is juf en mijn ene papa is bakker. Mijn andere papa's zijn metser en ik weet het niet zo goed maar mijn andere papa verkoopt iets.

Heb jij boeken thuis?

Bij mijn mama wel bij mijn papa niet, ik mag de boeken van bij mijn mama niet meedoen naar mijn papa want zij zegt dat hij toch niet kan lezen maar dat is niet waar want mijn papa kan wel lezen.

Inschatting intelligentie en schoolloopbaan

Mijn mama zegt dat ik slim ben maar mijn papa zegt dat ik niet zo slim ben. Ik weet het niet meer, ik denk dat ik slim ben want mijn mama zegt dat ik niets moet geloven van wat mijn papa

zegt dus ben ik slim. Mijn andere 2 papa's zeggen dat je vooral goede handen moet hebben en niet zoveel hersenen? Ik wil hoe dan ook brandweerman worden, ik durf op een ladder staan en ik ben niet bang van vuur dus dat zal wel lukken denk ik.

Migratieachtergrond

Wij zijn allemaal wit dus ik hoor van mijn papa dat dat goed is alhoewel ik veel vriendjes heb met een andere huidskleur, ik vind dat niet erg zolang ze maar met mij willen spelen.

Kenmerken van de lessen wiskunde en Nederlands

Ik vind wiskunde saai, Nederlands vind ik leuk omdat we dan veel verhaaltjes mogen lezen. Als ik kon kiezen zou ik wiskunde afschaffen en alleen nog Nederlands leren, ik heb gehoord van de minister dat Nederlands belangrijk is, wie weet word ik dan ook nog minister 😊?

Ik vraag mij oprecht af wat men met deze antwoorden zou doen.

COC geeft een protocol van niet akkoord bij het Voorontwerp van besluit van de Vlaamse Regering over de organisatie van de Vlaamse toetsen.

Algemeen

COC betreurt dat de Vlaamse Regering het destijds niet nodig achtte het decreet over de Vlaamse toetsen in het onderwijs ter onderhandeling voor te leggen. Dit was nochtans aangewezen in de zoektocht naar een breed draagvlak voor de organisatie van de Vlaamse toetsen, temeer daar uit het advies van de Vlor reeds bleek dat dit brede draagvlak allerminst vanzelfsprekend is. In voorliggend besluit, dat uitvoering geeft aan het decreet, botst COC immers op een aantal artikels die vertrekken van principes waarover geen consensus bestaat.

COC stelt zich vragen bij de afname van de toets in het vierde leerjaar van het basisonderwijs en de cesuur die zal worden toegepast om scores toe te kennen. De overheid bepaalt de eindtermen in het basisonderwijs en legt op welke leergebieden aan bod moeten komen. De wijze waarop dit gebeurt en hoe dit ingepland wordt in de negenjarige cyclus van een basisschool behoort evenwel tot de pedagogische vrijheid van de school. Door een verplichte toets in te voeren op het einde van het vierde leerjaar creëert de overheid een cesuur die schuurt met deze pedagogische vrijheid. Bovendien stelt COC dat de manier waarop de toetsen digitaal worden opgesteld moet zijn afgestemd op (de leeftijd van) het doelpubliek. Digitaal lezen is geen eindterm in het basisonderwijs, laat staan dat die op het einde van het vierde leerjaar zou moeten behaald zijn. Het argument van de overheid dat dit in de toekomst wel een eindterm zal zijn houdt geen steek: bestaande wetgeving kan zich niet baseren op eventuele toekomstige wetgeving die wellicht ten vroegste in 2028 van kracht kan zijn. COC vraagt zich ook af hoe de inspectie die, op basis van de resultaten van de Vlaamse toetsen een doorlichting kan uitvoeren, hiermee omgaat. Voor COC kunnen de resultaten van de toetsen in het vierde leerjaar in geen geval aanleiding geven tot het uitvoeren van een gedifferentieerde doorlichting.

Er is ook een materieel probleem: Digisprong voorziet middelen om elke leerling van het vijfde en zesde leerjaar in het basisonderwijs te voorzien van een toestel (laptop of tablet) via de scholen, voor het vierde leerjaar zijn dergelijke middelen niet voorzien. COC eist daarom dat eerst voldoende middelen voorzien worden voor alle leerlingen van het vierde leerjaar zodat zij hun digitale vaardigheden kunnen trainen alvorens een digitale toets te moeten afleggen. Vermits de

overheid deelname aan de toets verplicht, moet de overheid het materiaal aanleveren om die toets af te nemen. Dit is belangrijk om gelijke kansen te garanderen voor alle kinderen. Eénzelfde toets zou dezelfde resultaten voor de leerling moeten opleveren wanneer die digitaal dan wel op papier wordt afgenomen. We gaan er dan ook vanuit dat de verwerking van de verschillende toetsvormen professioneel gekalibreerd zal gebeuren opdat een correcte, wetenschappelijk verantwoorde vergelijking mogelijk is.

Artikelsgewijs

Artikel 2

Bij de afname van toetsen in het kader van internationale onderzoeken (PISA, TIMMS, PIRLS ...) is het steeds de organisator van de toets die de verantwoordelijkheid opneemt en met mensen en middelen de scholen ondersteunt om de toets daadwerkelijk af te nemen. De Vlaamse overheid laat na om mensen en middelen vrij te maken voor de toetsafnames en schuift minstens een deel van de werklast en verantwoordelijkheid af op het personeel van de scholen. COC kan niet aanvaarden dat een of meerdere personeelsleden verantwoordelijk worden geacht voor de coördinatie en praktische organisatie van de toetsen op school. Het is duidelijk dat de overheid met de Vlaamse toetsen een opdracht geeft aan de schoolbesturen, het is dan ook enkel het schoolbestuur dat in deze verantwoording dient af te leggen aan de overheid.

Verantwoordelijkheid voor de afname van toetsen opgelegd door een derde (in dit geval de Vlaamse overheid) kan in geen geval in de functiebeschrijving van een leraar worden opgenomen. Het kan ook geen instellingsgebonden opdracht zijn, vermits de opdracht van de overheid komt en niet van de instelling waar het personeelslid tewerkgesteld is.

Dat het voor de toetsassistent niet gaat om extra werktijd, omdat het lesgeven wordt vervangen door het toezicht bij leerlingen die de toets afleggen, zoals in de begeleidende nota bij dit besluit wordt beweerd, is niet correct en getuigt van weinig inzicht in het schoolleven van elke dag. Les en toezicht bij een examen zijn immers in vele gevallen niet inwisselbaar: wat bijvoorbeeld met leraren die aan een graadklas lesgeven? Wat met leraren die op het moment van de toets stagebezoeken hebben ingepland in hun rooster? Bovendien is het begeleiden van het toetsmoment nog een andere taak dan de voorbereiding of het werk dat na de afname volgt. De bewering in de nota dat de toetsen geen bijkomende werkdruk zullen genereren bij leraren is dus manifest onjuist.

Artikel 5

Dit artikel is om meerdere redenen problematisch.

Vooreerst vindt COC het bijzonder merkwaardig dat de overheid het de leerling (of zijn ouders) bepaald niet makkelijk maakt om de toetsen in te kijken, terwijl diezelfde overheid in de codex secundair onderwijs (art. 112) aan de scholen oplegt in het schoolreglement het volgende op te nemen : *“8° de voorwaarden waaronder de betrokken leerling en de betrokken personen inzage kunnen uitoefenen in of een toelichting kunnen vragen bij of een kopie kunnen bekomen van de leerlingengegevens, waaronder de evaluatiegegevens;”*. De toelichting waarvan sprake nemen de scholen ernstig, ook al betekent dit bijkomende werkdruk voor personeel en directie. Voor haar eigen toetsen voorziet de Vlaamse overheid dergelijke toelichting niet en er is evenmin recht op kopie van de toets, enkel op het feedbackrapport, wat een wezenlijk verschil is.

De vooropgestelde timing voor de inzage van de toetsen, zoals toegelicht in de begeleidende nota, kan een probleem zijn voor leerlingen (of hun ouders) die studieresultaten wensen te betwisten. Het aanvraagformulier om inzage op te vragen zal pas vanaf 24/6/2024 beschikbaar zijn. Rond deze tijd worden de attesten op de scholen afgeleverd en beginnen de krappe beroepstermijnen te lopen. Het laat zich raden dat de inzage pas een aantal dagen (of zelfs weken) later kan gebeuren. In de praktijk wordt het de leerling (of zijn ouders) zeer moeilijk, zo al niet onmogelijk gemaakt elementen uit de toetsinzage op te nemen in zijn gemotiveerd beroep.

Het decreet over de Vlaamse toetsen (art. 5) vermeldt de toetsen op leerlingniveau als een van de mogelijke elementen waarmee de klassenraad rekening kan houden bij de evaluatie. In het geval een school daartoe zou beslissen, lijkt het ons essentieel dat de toets in zijn volledigheid deel uitmaakt van het evaluatiedossier. Wanneer een klassenraad aan een leerling niet de beoogde studiebekrachtiging toekent, moet ze dat schriftelijk motiveren (Codex SO art. 112) op basis van het voorliggende evaluatiedossier. Dat dossier ligt in geval van betwisting voor bij een beroepscommissie (art 123/13 §2 1°). Het komt de beroepscommissie toe na te gaan of de beslissing redelijk is en voldoende gemotiveerd. In tal van arresten heeft de Raad Van State de principes van de motiveringsplicht die van toepassing zijn op de interne beroepscommissie verduidelijkt. Bij een gemotiveerd beroep is de beroepscommissie ertoe gehouden om op ernstige wijze te antwoorden op de aangebrachte argumenten. Het bestaan en de zin van de beroepsprocedure vereisen met andere woorden dat de motivering er blijk van geeft dat de bezwaren van de leerling (of zijn ouders) daadwerkelijk in overweging zijn genomen en in de nieuwe beoordeling zijn betrokken. Daarvoor zal de beroepscommissie zich in de eerste plaats beroepen op stukken in het dossier. Het individuele feedbackrapport van de Vlaamse toetsen kan weliswaar deel uitmaken van het dossier, maar vermits de beroepscommissie niet op hoogte kan en mag zijn van de toetsvragen, zal zij ook niet kunnen antwoorden op meer gedetailleerde bezwaren (op niveau van de toetsvragen) die de leerling (of zijn ouders) kunnen opwerpen (al dan niet na het inkijken van de toetsvragen). Bovendien zijn de Vlaamse toetsen adaptief. Hoe kan de klassenraad of de beroepscommissie antwoorden op vragen hieromtrent als ze niet weet welke criteria daarbij gehanteerd worden? En hoe kan ingegaan worden op de verplichting om in het schoolreglement het evaluatiebeleid toe te lichten als niet op voorhand geweten is hoe die toets precies zal zijn?

Het efficiëntieargument dat de toetsvragen vertrouwelijk behandeld worden omdat ze meermaals moeten gebruikt worden is geen redelijk argument om de rechten van de leerling (of zijn ouders) op een volledige en correcte afhandeling van zijn beroep in te perken. Dat argument geldt immers voor het merendeel van alle toets- of examenvragen.

COC besluit dat scholen en centra beter in hun schoolreglement opnemen dat de Vlaamse toetsen in geen geval worden meegenomen in de evaluatie om betwistingen hieromtrent in de toekomst te voorkomen. Nog beter zou zijn dat deze mogelijkheid geschrapt wordt uit het decreet over de Vlaamse toetsen.

Artikel 7

COC kan zich moeilijk vinden in de leerlingenvragenlijst onder 3°. COC betwist niet dat de antwoorden op die vragen nuttig kunnen zijn voor wetenschappelijk onderzoek en algemene rapporten die inzicht kunnen geven in factoren die van invloed zijn op toetsprestaties, zoals in de begeleidende nota wordt beweerd. In Art. §5 van het decreet over de Vlaamse toetsen lezen wij echter dat de Vlaamse toetsen tot doel hebben de onderwijskwaliteit te versterken en te monitoren door het bereiken van de eindtermen en de leerwinst te meten op diverse niveaus. Vlaamse toetsen hebben dus niet als rechtstreeks doel het wetenschappelijk onderzoek te dienen. De Vlaamse toetsen zijn een instrument om kwaliteit te meten, maar nergens lezen we op welke manier (de verwerking van) de Vlaamse toetsen effectief de onderwijskwaliteit zullen verhogen. Nergens ook lezen we op welke wijze de resultaten van de leerlingenvragenlijst aan deze kwaliteitsverhoging kunnen tegemoet komen. De verplichte deelname aan de Vlaamse toetsen kan volgens COC geenszins als een stilzwijgende toestemming beschouwd worden om elementen uit de leerlingenvragenlijst in wetenschappelijk onderzoek te verwerken. Precies omdat deelname aan de toets verplicht is voor elke leerling dient de overheid zich terughoudend op te stellen, de privacy strikt te respecteren én een duidelijk onderscheid maken tussen 'need to know' en 'nice to know'.

Tijdens de onderhandelingen werd door medewerkers van het kabinet Weyts aangekondigd dat de leerling (of zijn ouders) kan aangeven op leerlingenvragenlijst niet te antwoorden. Als de vragenlijst er toch komt, eist COC dat dit enkel gebeurt als de leerling (of zijn ouders) er vooraf expliciet mee akkoord gaat de vragenlijst in te vullen. Als het akkoord ontbreekt, kunnen de gegevens niet verwerkt worden.

Voor COC is het essentieel dat deze procedure van al dan niet toestemming verlenen uitdrukkelijk wordt opgenomen in het Besluit en dat dit afdwingbaar wordt, niet alleen op niveau van de leerling, maar ook op niveau van de school in zijn totaliteit.

COC roept de Vlaamse regering op om dit Besluit ernstig te heroverwegen en de nodige aanpassingen te doen. COC eist dat de aangepaste versie opnieuw wordt voorgelegd aan het onderhandelingscomité. De uitvoering van de Vlaamse toetsen vraagt niet alleen een degelijke voorbereiding, maar ook een breed draagvlak en op beide vlakken is er nog werk aan de winkel.

Het COV geeft een protocol van niet-akkoord bij het besluit van de Vlaamse Regering over de organisatie van de Vlaamse toetsen.

De beleidskeuzes die genomen worden in dit voorontwerp van besluit en in totaliteit bijzonder summier legistisch zijn onderbouwd met een decreet dat niet met de sociale partners werd onderhandeld, geven blijvend aanleiding tot heel wat vragen en bezorgdheden vanwege het COV en het onderwijsveld. Deze vragen en zorgen verwoorden we expliciet in dit protocol met de verwachting dat deze leiden tot heroverwegingen en een continuering van de onderhandelingen over dit besluit.

Planlast en taakbelasting

Er werd geen oplossing uitgewerkt om tegemoet te komen aan de bijkomende planlast en werkdruk.

Om de toetsafname op school vlot en gestandaardiseerd te laten verlopen, worden personeelsleden van de school ingeschakeld. Er zijn twee rollen te onderscheiden: de toetscoördinator en de toetsassistent. Zowel de toetscoördinator als de toetsassistent zullen zelfstandig een draaiboek, een e-cursus en een instructiefilmpje met daarin hun taken en opdrachten moeten verwerken. Uit de procesanalyse na de kalibratiestudie blijkt dat toetscoördinatoren gemiddeld vier tot zes uur tijd hebben besteed aan administratieve en logistieke voorbereiding voor de kalibratieafname. Voor COV is het duidelijk dat er een enorme taakbelasting voor het personeel vóór, tijdens én na de toetsafname bijkomt.

De historisch kwetsbare situatie van onvoldoende middelen voor de organisatie van het basisonderwijs blijft ondanks de bijkomende gezette stappen. De werkdruk en de grote administratieve en logistieke last in het basisonderwijs blijkt ook duidelijk uit het tijdsbestedingsonderzoek van de Vrije Universiteit Brussel (Minnen, Verbeylen, & Glorieux, 2018). Voor het COV is het duidelijk dat een van de oorzaken van de dalende prestaties van leerlingen op gestandaardiseerde toetsen daar te zoeken is. Als er dus taken voor het personeel bijkomen, moet er gesnoeid worden in andere opdrachten. De kernopdracht van de schoolteams moet gevrijwaard blijven. Er worden geen 'aparte' toetsassistenten voorzien; leraren en/of andere leden van het schoolteam worden geacht deze rol op te nemen. Voor het COV zijn compenserende (personele) maatregelen een noodzakelijke voorwaarde.

Procedure voor de inzage van de Vlaamse toetsen

Gezien de klassenraad de toetsresultaten in rekening kan brengen bij het behalen van het getuigschrift is het essentieel dat leerlingen en ouders inzage krijgen in de concrete toetsitems. Dat hiervoor een verplaatsing naar Brussel noodzakelijk is, is een enorm hoge drempel. Om deze redenen vragen we het recht op kopie voor de ouders in de school en voor de school de nodige werkmiddelen om de inzage vlotte realiseren.

Digitale afname van toetsen in het basisonderwijs

Het COV stelt dat het basisonderwijs niet klaar is noch voldoende ondersteund wordt om de digitale afname toe te passen.

Dat de Vlaamse toetsen digitaal worden afgenomen, werd reeds decretaal bepaald. Het decreet werd niet onderhandeld. Het COV heeft daarom ook hier heel wat vragen en bezorgdheden over. Zijn alle basisscholen sterk genoeg uitgerust voor een digitale afname, zowel in het vierde als in het zesde jaar lager onderwijs? In het kader van de digisprong kregen scholen enkel voor leerlingen van het 5de en 6de leerjaar een digitaal toestel.

Als de overheid wil dat schoolteams aan de slag gaan met de feedback, moet het principe van herkenbaarheid (gepercipieerde validiteit en betrouwbaarheid) primeren op eventuele pragmatische overwegingen om voor een digitale afname te kiezen. Twee voorbeelden om te illustreren dat een digitale afname in het basisonderwijs de herkenbaarheid (en dus gepercipieerde validiteit en betrouwbaarheid) in het gedrang brengt:

- Een digitale afname bemoeilijkt het recht op het behoud en het gebruik van de aanpassingen en leermiddelen voor leerlingen die recht hebben op redelijke aanpassingen of speciale onderwijsleermiddelen. Denken we bijvoorbeeld aan kinderen die een rekenmachine als hulpmiddel mogen gebruiken. Omwille van de gestandaardiseerde afname zullen zij moeten werken op de digitale rekenmachine van de computer die anders is dan de rekenmachine die ze gewoon zijn. Dit zou voor hen kunnen leiden tot een minder presteren.
- Voor de toetsonderdelen over het schrijven van teksten (met inbegrip van grammatica) uit het COV ernstige bezorgdheden bij een digitale afname. Zeker in de eerste jaren van het lager onderwijs is het (terecht) niet de gangbare didactische praktijk dat leerlingen digitaal teksten schrijven. Heel wat kinderen in het basisonderwijs beschikken nog niet over de nodige basisvaardigheden voor ICT (o.a. typen, hoofdlettertoetsen, tekstopmaak). Een digitale afname geeft dan geen goed beeld van de mate waarin de leerlingen de getoetste eindtermen (bv schrijven, met inbegrip van grammatica) beheersen. Hoewel in 2024 er nog geen toets schrijven zal zijn in het basisonderwijs, is de tijd naar de toekomst om deze digitale vaardigheden wel te realiseren kort. Alleszins vraagt het COV dat de opdrachten en vraagtypes afgestemd zijn op de werkelijk mogelijk te realiseren digitale vaardigheden van de leerlingen.

Het COV vangt signalen op dat deze bezorgdheden door het onderwijsveld ook zijn geuit in verschillende klankbordgroepen van het Steunpunt en vraagt met aandrang dat de overheid het principe van een volledige digitale afname heroverweegt.

Leerlinggegevens voor wetenschappelijk onderzoek

COV maakt zich ernstig zorgen over de ruime hoeveelheid van mogelijke leerlinggegevens die opgevraagd zullen worden en niet in het minst over de manier waarop deze opgevraagd zullen worden. We kennen deze vragenlijsten die bij de peilingen, in Pirls en TIMSS gebruikt worden zeker. Het grote verschil met de vragenlijst bij de Vlaamse toetsen is dat bij Pirls de info over ouders en gezinnen gevraagd worden via een vragenlijst die de ouders invullen en niet via de leerlingen. Voor TIMSS 2023 wordt gewerkt met actieve toestemming door de ouders. Het COV wil niet dat zaken als thuissituatie van de leerling, werksituatie van de ouders, vrije tijd van de leerling, taalachtergrond en migratie-achtergrond van de leerling worden bevraagd bij kinderen

zonder actieve geïnformeerde toestemming van hun ouders. Ofwel moeten de gegevens over persoonlijke levenssfeer uit de leerlingenvragenlijst verwijderd worden, ofwel moet deze info worden bevraagd via de ouders, ofwel moeten ouders actieve geïnformeerde toestemming geven voor deelname aan de leerlingenvragenlijst (opt-in of actieve informed consent). Los daarvan moet de school, zoals in elk ander wetenschappelijk onderzoek, de vrijheid krijgen om te kunnen beslissen om niet deel te nemen en dus de vragenlijst niet te laten invullen.

Besluit

Indien de Vlaamse regering mordicus vasthoudt aan de uitrol van de Vlaamse toetsen vraagt het COV aan de Vlaamse regering in het bijzonder de nodige bijstellingen te doen en middelen te voorzien zodat de bijkomende opdrachten voor het personeel realistisch zijn. Bovendien is duidelijk dat er intensief en in verhoogde snelheid zal moeten geïnvesteerd worden in de digitale mogelijkheden voor het basisonderwijs en dat vanaf het kleuteronderwijs, met daarbij de nodige professionalisering. Tenslotte vraagt het COV dat de regering een regeling treft om de actieve toestemming van ouders te vragen bij leerlingenvragenlijsten.

Met betrekking tot Besluit van de Vlaamse Regering over de organisatie van de Vlaamse toetsen, geeft **VSOA Onderwijs een protocol van niet akkoord** en wenst hierbij volgende opmerkingen te maken:

Er zijn voor VSOA Onderwijs onvoldoende garanties dat in de leerlingenbevraging geen vragen worden gesteld die gebruikt (kunnen) worden in het kader van de procedure functioneren en evalueren van leerkrachten. Functioneren en evalueren is de bevoegdheid van de instelling en appelleert aan het beleidsvoerend vermogen ervan. Verder is het nagaan en bewaken van de onderwijskwaliteit een taak van de Onderwijsinspectie.

Bijkomend heeft VSOA Onderwijs ook vragen bij de praktische haalbaarheid van een adequate organisatie van de toetsen. In het veld bestaat het gevoel dat dit voor bijkomende werkdruk zal zorgen.

Brussel,

AFVAARDIGING VAN DE OVERHEID:

VOORZITTERS,

AFVAARDIGING VAN HET GO! ONDERWIJS VAN
DE VLAAMSE GEMEENSCHAP EN VAN DE
VERENIGINGEN VAN DE INRICHTENDE MACHTEN:

Voor het Katholiek Onderwijs Vlaanderen

Voor het Overleg Kleine Onderwijs-
verstrekkers (FOPEM, IPCO, Steiner-federatie,
VOOP)

Jan JAMBON
Minister-president van de Vlaamse Regering en
Vlaams minister van Buitenlandse Zaken,
Cultuur, ICT en Facilitair Management
Voorzitter SectX en C2
Ondervoorzitter OOC

Voor het GO! onderwijs van de Vlaamse
Gemeenschap:

Voor het Onderwijssecretariaat
voor Steden en Gemeenten van de
Vlaamse Gemeenschap:

Ben WEYTS
Viceminister president van de Vlaamse regering
en Vlaams minister van Onderwijs, Sport,
Dierenwelzijn en Vlaamse Rand,
Voorzitter OOC
Ondervoorzitter SectX en C2

Voor het Provinciaal Onderwijs Vlaanderen:

LEDEN,

AFVAARDIGING VAN DE REPRESENTATIEVE
VAKORGANISATIES:

Voor de Algemene Centrale der
Openbare Diensten:

Bart SOMERS
Viceminister-president van de Vlaamse
Regering en Vlaams minister van Binnenlands
Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke
Kansen

Voor de Federatie van de Christelijke
Syndicaten der Openbare Diensten:

Hilde CREVITS
Viceminister-president van de Vlaamse
Regering en Vlaams minister van Welzijn,
Volksgezondheid en Gezin

Matthias DIEPENDAELE
Vlaams minister van Financiën en Begroting,
Wonen en Onroerend Erfgoed

Voor het Vrij Syndicaat voor het
Openbaar Ambt:

Besluit van de Vlaamse Regering over de organisatie van de Vlaamse toetsen

Rechtsgronden

Dit besluit is gebaseerd op:

- het decreet basisonderwijs van 25 februari 1997, artikel 44quater, §1, en artikel 44quinquies, §1, ingevoegd bij het decreet van (datum);
- de Codex Secundair Onderwijs van 17 december 2010, bekrachtigd bij het decreet van 27 mei 2011, artikel 115/8, §1, en 115/9, §1, ingevoegd bij het decreet van (datum).

Vormvereisten

De volgende vormvereisten zijn vervuld:

- De Vlaamse minister, bevoegd voor het budgettair beleid, heeft zijn akkoord gegeven op 4 september 2023.
- De Raad van State heeft advies xxxxx/x (adviesnummer) gegeven op ... (datum), met toepassing van artikel 84, §1, eerste lid, 2°, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973.

Motivering

Dit besluit is gebaseerd op de volgende motieven:

Het decreet over de Vlaamse toetsen in het onderwijs vermeldt dat de Vlaamse Regering nadere regels kan bepalen voor de praktische organisatie van de Vlaamse toetsen. Dit besluit concretiseert de organisatie van de Vlaamse toetsen en verduidelijkt hoe leerlingen (en hun ouders) inzage kunnen krijgen in de gegevens.

In de decretale rechtsgronden worden de categorieën van leerlingengegevens opgesomd en wordt een delegatie verleend aan de Vlaamse Regering. Dit besluit bevat een concretisering van die categorieën van leerlingengegevens die worden verwerkt in het kader van de Vlaamse toetsen.

Initiatiefnemer

Dit besluit wordt voorgesteld door de Vlaamse minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand.

Na beraadslaging,

DE VLAAMSE REGERING BESLUIT:

Artikel 1. De Vlaamse toetsen worden jaarlijks afgenomen in de maand april of mei. Elke school of centrum krijgt voor elke vestigingsplaats toetsmomenten toegewezen. De bevoegde dienst van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming communiceert de voormelde toetsmomenten en de periode van de oefentoetsen uiterlijk op 30 april van het voorafgaande schooljaar aan de scholen of centra.

Scholen of centra waar een gepland toetsmoment om technische redenen of overmacht niet is kunnen doorgaan, nemen deel aan een inhaalmoment dat de bevoegde dienst van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming bekendmaakt.

Art. 2. Scholen of centra die deelnemen aan de Vlaamse toetsen, wijzen minstens één personeelslid aan dat als toetscoördinator zal optreden. De toetscoördinator is verantwoordelijk voor de coördinatie en praktische organisatie van de toetsen op school. De toetscoördinator volgt de instructies die de bevoegde dienst van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming ter beschikking stelt.

Scholen of centra die deelnemen aan de Vlaamse toetsen, duiden personeelsleden aan om als toetsassistent toezicht te houden bij de toetsafname in de school of het centrum. Elke toetsassistent volgt de instructies voor de toetsafname die de bevoegde dienst van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming ter beschikking stelt.

Art. 3. De leerlingen leggen de Vlaamse toetsen af via het digitale toetsplatform in een lokaal van de school of het centrum waar de leerling is ingeschreven.

Art. 4. Leerlingen die afwezig zijn op het moment van de toetsafname, krijgen vanaf het schooljaar 2025-2026 een tweede kans om de toets af te leggen. Het is de school die bevoegd is voor de beslissing over de deelname van een leerling aan deze tweede kans.

Art. 5. De procedure voor de inzage van de Vlaamse toetsen voor leerlingen of hun ouders verloopt op de volgende wijze:

- 1° de leerling of een ouder van de leerling vraagt elektronisch toetsinzage aan bij de bevoegde dienst van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, ten vroegste op de eerste maandag van de laatste volledige week van juni en uiterlijk op 1 september van het kalenderjaar van de toetsafname;
- 2° na de aanvraag, vermeld in punt 1°, kan de leerling en/of ouder de toets komen inkijken bij de bevoegde dienst van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming uiterlijk op 15 september van het kalenderjaar van de toetsafname.

Art. 6. De Vlaamse toetsen en de toetsinzage, vermeld in artikel 5, zijn gratis.

Art. 7. In het kader van de Vlaamse toetsen worden de volgende leerlingengegevens verwerkt voor wetenschappelijk onderzoek door het bevoegde steunpunt:

- 1° loggegevens over de toetsafname;
 - 2° gegevens over gebruik van hulpmiddelen bij de toetsafname;
 - 3° de antwoorden op de leerlingenvragenlijst.
- De gegevens die verzameld worden via de leerlingenvragenlijst worden verwerkt voor wetenschappelijke doeleinden.

De leerlingenvragenlijst kan vragen bevatten over de volgende thema's:

- thuissituatie van de leerling en werksituatie van de ouders
- vrije tijd van de leerling
- motivatie van de leerling
- toetservaring
- onderwijsverwachtingen van de leerling
- onderwijsopvattingen van de leerling
- taalachtergrond en migratie-achtergrond van de leerling
- onderwijsaanbod

Art. 8. Dit besluit treedt in werking op 15 december 2023, met uitzondering van artikel 4, dat in werking treedt op 1 september 2025.

Art. 9. De Vlaamse minister, bevoegd voor onderwijs en vorming, is belast met de uitvoering van dit besluit.

Brussel, 15 september 2023

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Jan JAMBON

De Vlaamse minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand,

Ben WEYTS